

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПРОЦЕСІ ЧИТАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті досліджено психологічні передумови формування лінгвосоціокультурної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови в процесі читання художньої літератури. Зокрема звернено увагу на питання впливу культури на сприйняття людиною світу; визначення бар'єрів опосередкованого міжкультурного спілкування, таких як етноцентризм і стереотипи; розуміння тексту, написаного іноземною мовою.

Учені, які розглядають питання спільного вивчення мови і культури та формування міжкультурної, соціокультурної чи лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСКК), визнають дослідження психологічного аспекту одним із найважливіших [1-3]. Це зумовлено кількома причинами. По-перше, однією із цілей викладання іноземної мови і культури є продукування змін у ставленні студентів до іншомовної культури, виховання в них толерантності і доброзичливості [4: 3]. Вважається, що ставлення студента до народу і культури країни, мова якої вивчається, визначає, наскільки він буде вмотивований вивчати цю мову і наскільки успішним і продуктивним буде це навчання [5: 123]. По-друге, важливо сформувати готовність студентів до сприйняття іншомовної культури, до "іншості", навчити їх бачити власний етноцентризм і стереотипи. Адже, як стверджують науковці, більшість людей сприймає світ через погляд однієї культури, тому здатність побачити світ з різних точок зору є вирішальною для успішного міжкультурного спілкування [6: 2].

Проблема психологічної готовності до сприйняття іншомовної культури вивчалася вітчизняними та зарубіжними вченими. Досліджувалися, зокрема, питання впливу культури на сприйняття людиною світу [2; 7; 8;], визначалися бар'єри міжкультурного спілкування і шляхи їх подолання [2; 3; 6; 9], вивчалися психологічні особливості розуміння художнього тексту [10; 11]. При розгляді читання іншомовного художнього твору як опосередкованого міжкультурного спілкування потрібно з'ясувати, що передбачає сприйняття і розуміння тексту, написаного іноземною мовою й іноземним автором, і як це розуміння сприяє формуванню ЛСКК.

Отже, у статті ми ставимо за мету розглянути психологічні особливості формування ЛСКК у майбутніх учителів іноземної мови в процесі читання художньої літератури.

Культурно-історичний напрямок у психології досліджує вплив культури на психічні функції дитини. Його представники стверджують, що в процесі свого розвитку дитина засвоює не лише зміст культурного досвіду, а й прийоми і форми культурної поведінки, культурні способи мислення. На думку Л. С. Виготського, розвиток психічних функцій відбувається двома шляхами: перший – природне становлення поведінки, тісно пов'язане з процесами загального розвитку і зрілості дитини; другий – культурне вдосконалення психічних функцій, формування нових способів мислення, оволодіння культурними способами поведінки. Вчений стверджує, що дитина, котра засвоює англійську мову, і дитина, котра засвоює мову примітивного племені, оволодівають, залежно від середовища, в якому протікає їх розвиток, двома абсолютно різними системами мислення [7: 5-18].

Сучасні дослідження підтверджують теорію про визначальне місце культури у становленні психічних процесів людини, зокрема наводять приклади про різницю у сприйнятті, пам'яті, мисленні представників різних народів. Категорії кольору, віку тощо неоднаково виражаються в різних культурах і мовах, що відповідно реалізується в різному досвіді фізичного і соціального світу [22: 15]. Так, С. Г. Тер-Мінасова наводить приклад різного сприйняття кольорів в англійській і російській культурах; англомовні люди бачать один колір – blue, а для росіян характерно бачити цей колір як блакитний чи синій [8: 135].

Дослідники міжкультурного спілкування наводять такі прояви впливу культури на сприйняття:

- культура робить сприйняття вибірковим;
- модель сприйняття є набутою, людина вчиться бачити світ певним чином, опираючись на свою культурну основу;

- сприйняття зберігається у формі переконань і цінностей [9: 186-187].

Розглядаючи стилі комунікації представників різних культур, М. Беннетт робить висновок, що звичний спосіб мислення проявляється у комунікативній поведінці, а оскільки наше звичне мислення визначене культурою, то у міжкультурному спілкуванні існують контрасти у стилях спілкування [2: 20].

Вказане вище доводить, що навколишнє середовище, культура позначаються на людині, стають її невід'ємною складовою і визначають її сприйняття та мислення. Важливо зрозуміти, що саме рідна культура студентів визначатиме їх сприйняття іншомовної культури загалом і літературного твору як прояву іншомовної культури зокрема.

У психологічній, лінгвістичній, методичній літературі культурно зумовлені психічні структури знань і досвіду людини розглядаються як окремі утворення – когнітивні схеми, фрейми, макроструктури [3: 108; 5: 82; 11: 76; 12:

11]. Спільним для різних галузей є те, що ці когнітивні схеми чи фрейми визначаються як певні засоби організації досвіду [12: 111], як засоби інтерпретації реальності, котрі полегшують бачення і розуміння соціального світу [5: 82], як початкова система координат, через яку індивід сприймає навколишнє середовище [1: 88; 5: 82]. Культурні схеми – це одиниці організації всього набору концептуальних чи матеріальних артефактів, що виражають концепти, специфічні для певної культури і відсутні у представників інших культур [13].

Оскільки доведено, що культура, середовище, в якому народилася людина, визначає її психічні функції, зокрема сприйняття, мислення, переконання, створюючи таким чином її культурні схеми, то логічно припустити, що оволодіння іноземною мовою і культурою теж буде впливати на розвиток когнітивних структур людини. Підтвердження цього припущення знаходимо у дослідженні М. Байрама, де стверджується, що при вивченні іноземної мови в людини відбуваються зміни у когнітивних структурах, зокрема в її культурних схемах [3: 103].

Подібну думку висловлюють російські вчені Н. Д. Гальськова і Н. І. Гез, стверджуючи, що оволодіння іноземними мовами та культурами зумовлює зміни в характері пізнавальної діяльності студента, мовний розвиток якого здійснює модифікуючий вплив на його когнітивний розвиток, формування мовної свідомості [12: 112].

Однією із цілей навчання іноземної мови, відповідно до Програми з англійської мови для університетів / інститутів [4], повинно бути виховання позитивного ставлення студентів до культури країни, мова якої вивчається [4: 3], формування вміння бачити явища культури з позиції цієї іншомовної культури. Щоб здійснити ці зміни у ставленні, необхідні зміни у когнітивних структурах, культурних схемах особистості.

М. Байрам доводить, що когнітивні процеси студентів повинні зазнати корінних змін, якщо ставиться завдання формування толерантності й емпатії [3: 103]. Учений вважає, що схема, яка відповідає за поняття "іноземний", тісно пов'язана зі схемою уявлень про власну ідентичність через протиставлення і порівняння, тобто, схема, котра включає сприйняття людиною власної культурної особистості, визначає її сприйняття іншомовної культури. Це та схема, яка потребує змін, якщо сприйняття і, відповідно, ставлення неадекватні [3: 116].

Оскільки автор припускає, що схема чи концепт того, що є іноземним, пов'язані зі схемою власної культурної ідентичності, він пропонує здійснювати зміни у схемах, що є рідною ідентичністю, щоб вплинути на уявлення про поняття "іноземний". Для цього М. Байрам вважає за необхідне надавати студентам новий досвід чи нове враження про їх власну культуру, наприклад, погляд іноземців на рідну культуру студентів. Цей новий досвід має бути прийнятним, не лякати і не переконувати їх у стереотипах. Наступним кроком є допомога студентам у перегляді своїх поглядів на іноземців, в зміні схеми щодо іншомовної культури загалом і культури країни, мова якої вивчається, зокрема. Це здійснюється за допомогою ознайомлення з поглядами іноземців на свою культуру [3: 116-117]. Останнє можна реалізувати шляхом ознайомлення майбутніх учителів з автентичною художньою літературою, що написана представником цієї ж культури.

У контексті нашого дослідження твори художньої літератури служать джерелом для здобуття лінгвосоціокультурних знань і формування відповідних навичок та вмінь, а, з іншого боку, названі знання, навички і вміння сприяють розумінню соціокультурної інформації в творі. Хоча вчені не рекомендують повністю опиратися на слова іноземців про їхню культуру, оскільки це є несвідомі, необ'єктивні дані [1: 177; 3: 118], зі знаннями основних цінностей, переконань, норм поведінки, а також з вміннями їх виділяти в художньому творі студенти зможуть визначити універсальність авторської позиції.

Услід за вченими [5: 76; 10: 5; 14: 13] ми розглядаємо читання автентичного художнього твору як опосередковане міжкультурне спілкування, якому властиві ті ж риси, конфлікти, бар'єри, що й безпосередньому міжкультурному спілкуванню. С. Г. Тер-Мінасова зазначає, що культурні непорозуміння в межах тексту можуть бути менш помітними й усвідомленими, що, проте, робить їх більш небезпечними. На думку дослідниці, читання іноземної літератури – це неначе "вторгнення в чужий монастир", де інший світ спостерігається та оцінюється через призму своєї культури, що, відповідно, створює конфлікт культур [8: 172].

Щоб незрозуміле в чужій культурі стало зрозумілим, студенти повинні навчитися сприймати її як рівноцінну і достойну розгляду завдяки своїй унікальності [12: 79]. Для цього необхідно визначити бар'єри, які можуть заважати сприйняттю іншомовної культури, й окреслити шляхи їх подолання. Більшість учених визнають неминучість непорозумінь при міжкультурному спілкуванні, що пов'язано з культурно обумовленим сприйняттям [1; 2; 9], різницею у культурних очікуваннях (фреймах), особливостями світогляду, цінностей, переконань [1: 126-127].

Психологічним бар'єром, який блокує ефективне міжкультурне спілкування, є етноцентризм. Визначення цього явища детермінується в межах від "точки відліку всіх життєвих феноменів з власною культурою в центрі світу" [1: 127] і аж до "віри у вищість однієї групи над іншими" [6: 50]. Та попри негативний вплив на спілкування, етноцентризм визнається природним явищем, спричиненим соціалізацією і мовою, оскільки саме мова несе певні ознаки етноцентризму [1: 128; 6: 50].

Сприймаючи етноцентризм як неминуче явище в міжкультурному спілкуванні загалом і читанні автентичних текстів зокрема, вважаємо за необхідне проаналізувати шляхи його подолання. Хоча існують відмінності у підходах учених до вирішення питання, суть зводиться до здатності навчитися бачити світ з різних точок зору, з позицій різних культур. Один із шляхів подолання етноцентризму – це формування культурного релятивізму. Останній передбачає розуміння всіх подій у культурному контексті, включаючи те, як

цю подію оцінюють в іншій культурі [2: 12]; розуміння культури зсередини; оцінювання поведінки людей з точки зору їх власної культури; повагу до відмінностей, які суперечать рідній культурі [6: 226].

М. Беннетт вбачає такі етапи розвитку від етноцентризму до культурного релятивізму:

- заперечення – не приймається існування культурних відмінностей, використовуються стереотипи, здійснюється протиставлення "своїх" і "чужих";
- захист – культурні відмінності визнаються, але їм надається негативна оцінка, йде протиставлення "свої" – хороші, "чужі" – погані;
- мінімізація – недооцінювання культурних відмінностей, їх поверхневе сприйняття;
- прийняття – впізнаються і досліджуються культурні відмінності, розуміння відсутності однієї єдино правильної точки зору, але не цілковите погодження з відмінностями;
- адаптація – використовується іншосоціокультурна перспектива, вміння пристосовувати свою поведінку, щоб вона була більш прийнятною в цьому суспільстві, вміння використовувати емпатію;
- інтеграція – формування міжкультурного бачення на основі власної культури, оцінка подій з різних культурних точок зору [2: 26-29].

Перші три належать до етноцентричних, а три останні – до релятивістичних етапів. Останній ступінь у шкалі М. Беннетта – формування міжкультурного бачення на основі власної культури – передбачає виконання ролі медіатора культур, коли завдяки вмінню давати оцінку подіям та явищам з різних точок зору створюється перспектива третьої культури, інтегруючи рідну й іншомовну [2: 29; 6: 227]. Ці якості надзвичайно важливі. Та вважаємо, що їх можливо досягти на рівні інтеграції за безпосереднього перебування в країні, мова якої вивчається, і з попередньою підготовкою в галузі міжкультурного спілкування.

Безумовно, подолання лише етноцентризму не може призвести до культурного релятивізму. Іншими психологічними бар'єрами в опосередкованому міжкультурному спілкуванні є стереотипи. Вони, як спрощені образи представників рідної й іншомовної культури, вважаються природнім явищем при зустрічі з незнайомим, що дає відчуття передбачуваності і захисту [1: 155; 9: 170]. Стереотипна поведінка чи риси характеру можуть реально існувати в іншомовній культурі, але є перебільшеними, спрощеними, занадто узагальненими. Проблема стереотипного сприйняття полягає в тому, що людина не оцінює інформацію про іншомовну культуру критично, а характеризує її за знайомими зразками, тобто за стереотипами, і схильна бачити їх докази і відкидати винятки [6: 227]. Стереотипне сприйняття особливо небезпечне у читанні художньої літератури, яка часто разом з публіцистичними текстами вважається джерелом стереотипів [8: 139]. Замість того, щоб змінювати когнітивну схему, отримувати новий досвід і нове враження, що допоможе формувати неупереджене і толерантне ставлення до культури країни, мова якої вивчається, читач зі стереотипним сприйняттям знаходитиме підтвердження своїм усталеним поглядам.

Особливо цінною у подоланні стереотипів є методика Г. В. Єлізарової. Вона радить виводити стереотипи на свідомий рівень, перетворюючи їх на узагальнення. Останні можуть бути сформовані на основі стереотипів так:

- зміна ставлення до "іншості";
- формування уявлення про складність, різноманітність іншомовної культури;
- здійснення декатегоризації [1: 161-163].

При аналізі творів художньої літератури можна знайти чимало спростувань існуючим стереотипам і досягти неупередженого сприйняття подій, героїв, позиції автора. Для цього вважаємо за необхідне зробити існуючі стереотипи усвідомленими, показати їх спрощеність, знайти приклади в художньому творі, які зможуть подіяти на когнітивну схему, що відповідає за стереотипи.

Умовою успішного здійснення міжкультурного спілкування вважається формування емпатії [1: 186; 5: 245; 9: 354; 12: 120; 15: 207;] і трактується це не як ціль міжкультурного спілкування, а як засіб, що допомагає сприймати іншомовну реальність [1: 198; 5: 245; 9: 389; 15: 207]. За своєю суттю емпатія передбачає здатність приймати роль іншого та уявляти світ таким, яким його бачить інший, передбачаючи його мотиви, ставлення, відчуття, потреби [9: 354]. Вона, за словами М. Беннетта, сама по собі базується на твердженні про відмінності між людьми і множинну реальність. Без цих фундаментальних положень емпатія неможлива, в корені цього явища лежить співучасть у житті інших – не уявляти себе на їх місці, а уявляти їх почуття і думки в цій ситуації [15]. Тому розглядають такі компоненти цього явища: когнітивний, афективний і комунікативний. Когнітивний компонент емпатії забезпечує те, що людина може взяти точку зору іншої людини, афективний – те, що може відчувати емоції іншого, комунікативний – те, що може показати розуміння "іншості" [9: 389; 12: 120].

Дослідники вказують, що при читанні творів художньої літератури читач повинен оцінювати події, персонажів, їх вчинки і мотиви вчинків з точки зору норм і цінностей культури написаного твору. Щоб здійснити це, необхідно мати сформовану емпатію як вміння вжитися в переживання та думки іншої людини на основі її системи цінностей [1: 193]. М. Беннетт пропонує шість кроків для її формування: 1) припущення наявності "іншості"; 2) усвідомлення власного "Я"; 3) тимчасова відмова від власного "Я"; 4) скерована увага; 5) здійснення емпатичного підходу; 6) відновлення власного "Я" [15: 209-212].

Отже, першим кроком у навчанні студентів сприймати іншомовну культуру є навчання розуміння відносності власної культури і цінностей, заохочування вивчення "іншості" для подолання бар'єрів і формування вміння міжкультурного спілкування, найважливішим з яких є емпатія. Це можливо зробити при поетапній роботі з

матеріалами автентичної художньої літератури за допомогою формування відповідних знань, вмінь, усвідомленості культурних цінностей, міжкультурного ставлення, що включає відкритість, цікавість, готовність розуміти відносність власних цінностей і поведінки, не сприймаючи їх як єдині можливі і правильні.

Оскільки ми розглядаємо процес читання автентичного художнього твору як опосередковане міжкультурне спілкування, то процес розуміння тексту визначається як досягнення взаєморозуміння між автором, котрий є представником іншомовної культури, і читачем, що вивчає іноземну мову і культуру. Весь процес комунікації розуміється як спільне творення значення [2: 9], а досягнення взаєморозуміння між комунікантами з різних культур є метою міжкультурного спілкування [1: 123]. Взаєморозуміння на соціальному рівні забезпечується погодженістю і конвенціоналізмом соціально-рольових очікувань, типовими шаблонами міжособистісних взаємовідносин [16: 1].

Однак взаєморозуміння у міжкультурному спілкуванні ускладнюється відсутністю цих типових шаблонів, де кожна ситуація характеризується непередбачуваністю через різні соціальні установки і цінності, моделі поведінки, очікування, переконання, сприйняття комунікантів – представників різних культур [1: 124; 16: 6]. У зв'язку з цим взаєморозуміння в межах навчання іноземної мови та культури визначається як можливість і здатність адресата мовлення адекватно розшифрувати отримане повідомлення, перекласти сприйняту думку в план власної свідомості без суттєвих втрат змісту закладеного відправником повідомлення [12: 153]. Відповідно розуміти текст, за твердженням З. І. Кличнікової, означає зробити його зміст своїм здобутком, пізнати думки, почуття, волю автора, сформулювати для себе висновки і чинити згідно з ними. При чому таке розуміння пов'язано з творчою та емоційною активністю читача [10: 126].

Існують кілька теорій, котрі пояснюють процес розуміння тексту. Теорія читання "знизу вгору" передбачає розпізнавання букв, слів, фраз, речень, тексту, а нерозуміння тексту пояснюється в ній незнанням мовного матеріалу. В теорії читання "зверху вниз" акт конструювання значення розглядається як тривалий, циклічний процес передбачень, перевірки, підтверджень передбачень. Чим більше правильних передбачень, тим менше потрібно підтверджень з тексту, тим менше візуальної інформації читач вимагає. Створення передбачень і, відповідно, розуміння всього тексту тісно пов'язано з фоновими знаннями читача.

Теорія фонових знань (schemata theory), яка об'єднує обидва згадані підходи [11: 73-92], базується на твердженні, що кожен акт розуміння включає також знання про світ, розуміння є об'єднаним продуктом вхідної інформації і попередніх знань [13].

Ідеї теорії фонових знань не є абсолютно новими. Необхідність знання широкого контексту, куди включались знання про епоху, про яку розповідається в тексті, уявлення про культуру, побут країни, мова якої вивчається, знання про героїв, автора, відзначали радянські вчені С. М. Верещагін, З. І. Кличнікова, В. Г. Костомаров [10: 162]. Ще ближчими є погляди Н. Д. Гальської та Н. І. Гез, котрі розглядають розуміння тексту як процес, що складається з двох частин: першу становлять структура і семантика тексту, друга лежить у свідомості і пам'яті людини. Лише коли обидві частини вступають у взаємодію, відбувається процес повного сприйняття і розуміння іншомовного тексту неносієм мови [12: 113].

Теорія фонових знань стверджує, що читач розуміє те, що опирається на його попередні знання і досвід, іншими словами на його когнітивні схеми. Одним з основних положень теорії є те, що значення не міститься у тексті, а створюється читачем. Центр вивчення зміщується з тексту на читача, а розуміння тексту є інтерактивним процесом між фоновими знаннями читача і текстом [11: 76].

Вказана теорія актуальна для формування ЛСКК у читанні художньої літератури, оскільки вона пояснює, як здійснюється розуміння текстів, як культура впливає на цей процес, чому відбувається неправильне розуміння або чому при розумінні лінгвістичного матеріалу зміст тексту залишається нерозкритим. Для сприйняття тексту читач застосовує свої попередні знання чи схеми, які поділяються на формальні (фонові знання про структурну будову текстів різних видів, про різницю у жанрах, типах (поезія, наукова стаття, публіцистичний чи художній твір) і змістові (знання теми, описаної в творі) [11: 79]. Вважається, що культура читача впливає на все: на те, що читач розуміє під поняттям читання, на його змістові та формальні схеми, на індивідуальні поняття [13].

Відповідно, автор – представник іншомовної культури – створює текст згідно зі своїми формальними схемами, організацією своєї мови, власними фоновими знаннями. Читач, який вивчає іноземну мову, намагається застосувати відповідну схему, щоб надати зміст текстові, але ці зусилля будуть безрезультатними, якщо він не може віднайти потрібну схему чи коли вона не існує. Таким чином, теорія фонових знань стверджує, що розуміння тексту відбувається тоді, коли необхідна схема існує в читача і може бути активована. Неіснуючі схеми – це часто культурно-специфічні схеми, якими не може володіти неносій мови [11: 80-85].

Згідно з теорією фонових знань, труднощі усуваються шляхом побудови нових культурно-специфічних знань – нових схем або активізацією вже існуючих, що пропонується здійснювати за допомогою передтекстових завдань [11: 86]. Це прийнято називати формуванням фонових знань, які визнаються загальним фондом знань і передбачають знання про культуру, історію, знайомство з реаліями і традиціями. О. В. Бірюк виокремлює такі складники фонових знань: знання історико-культурного фону, соціального фону, етнокультурного фону, семіотичного фону, географічного фону, затекстового фону [14: 60].

Отже, культура визначає сприйняття, осмислення, розуміння навколишнього світу, що створює ілюзію єдино правильного світогляду. При опосередкованому міжкультурному спілкуванні це спричиняє певні

бар'єри, зокрема етноцентризм і стереотипи. Вказані явища є результатом однієї когнітивної схеми, яка включає розуміння власної культурної ідентичності і суть поняття "іноземний". Водночас сприйняття і розуміння художнього твору теж здійснюється на основі існуючих культурних схем читача або його фонових знань. Останні визнаються вирішальними для розуміння текстів художньої літератури, адже за їх відсутності чи неактивованості розуміння ускладнюється або не відбувається.

Відповідно для успішного оволодіння майбутніми учителями іноземної мови ЛСКК необхідно:

- формувати у студентів розуміння культурної обумовленості свого сприйняття й усвідомлення існування різних поглядів;

- розвивати толерантне ставлення до проявів "іншості" при опосередкованому міжкультурному спілкуванні;
- навчити бачити і долати власні стереотипи і прояви етноцентризму;
- навчити оцінювати текст з позицій різних культур;
- розвивати вміння сприймати твори художньої літератури на основі емпатії.

Досягнення цих результатів можливо шляхом представлення нового погляду, досвіду стосовно власної та іноземної культури; формування нової когнітивної схеми сприйняття іноземної та рідної культур на основі автентичних художніх творів; збагачення фонових знань студентів для адекватного сприйняття інформації з творів художньої літератури; подолання таких бар'єрів опосередкованого міжкультурного спілкування, як етноцентризм і стереотипи; розвитку емпатії для розуміння автентичних текстів художньої літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Елизарова Г. В. Культура и обучение иностранным языкам / Галина Васильевна Елизарова. – СПб. : Каро, 2005. – 352 с.
2. Bennett M. J. Intercultural communication : A current perspective / Milton J. Bennett ; [ed. by M. J. Bennett] // Basic concepts of intercultural communication : [selected readings]. – Intercultural Press, Inc., 1998. – P. 1–34.
3. Byram M. Cultural Studies in foreign language education / Michael Byram. – Clevedon : Multicultural Matters Ltd., 1997. – 127 p.
4. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : [проект] / [Ніколаєва С. Ю., Соловей М. І., Головач Ю. В. та ін. ; під кер. С. Ю. Ніколаєвої, М. І. Соловєя]. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 245 с.
5. Сысоев П. В. Концепция языкового поликультурного образования (на материале культуроведения США) : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Сысоев Павел Викторович. – Москва, 2004. – 546 с.
6. Rogers E. M. Intercultural communication / E. M. Rogers, T. M. Steinfatt. – Illinois : Waveland Press, Inc. – 292 p.
7. Выготский Л. С. Проблема культурного развития ребенка / Лев Семенович Выготский // Вестник Московского университета. Серия : Психология. – Москва. – 1991. – № 4. – С. 5–18.
8. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / Светлана Григорьевна Тер-Минасова. – М. : СЛОВО / SLOVO, 2000. – 262 с.
9. Samovar L. A. Communication between cultures / Samovar L. A., Porter R. E., McDaniel E. R. – [seventh edition]. – Wadsworth : Cengage Learning, 2010. – 411 p.
10. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке : [пособие для учителя] / Зинаида Ивановна Клычникова. – [2-е изд., испр.]. – М. : Просвещение, 1983. – 207 с.
11. Carrell P. L. Schema theory and ESL reading pedagogy / Carrell P. L., Devine J., Eskey D. E. // Interactive approaches to second language reading. – Cambridge : Cambridge University Press, 1998. – P. 73–92.
12. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам : лингводидактика и методика : [учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. иностр. языков высш. пед. учеб. заведений] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Изд. центр "Академия", 2004. – 336 с.
13. Scott N. Helping ESL students become better readers : Schema theory application and limitation [Електронний ресурс] / Nigel Scott // The internet TESL journal. – 2001 – Vol. VII. – № 11. – November. – Режим доступу : <http://iteslj.org/Articles/Stott-Schema.html>.
14. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Бирюк Ольга Василівна. – Київ, 2006. – 209 с.
15. Bennett M. J. Overcoming the Golden Rule : sympathy and empathy / Milton J. Bennett // Basic concepts of intercultural communication : [selected readings]. – Intercultural Press, Inc., 1998. – P. 191–214.
16. Лузаков А. А. Психология взаимопонимания / А. А. Лузаков, С. А. Сухих // Язык, коммуникации и социальная среда. – Вып. 3. – Воронеж : ВГУ, 2004. – С. 4–26.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Elizarova G. V. Kul'tura i obuchenie innostrannym yazykam [Culture and Education of Foreign Languages] / Galina Vasil'evna Elizarova. – SPb. : Karo, 2005. – 352 s.
2. Bennett M. J. Intercultural communication : A current perspective / Milton J. Bennett ; [ed. by M. J. Bennett] // Basic concepts of intercultural communication : [selected readings]. – Intercultural Press, Inc., 1998. – P. 1–34.
3. Byram M. Cultural Studies in foreign language education / Michael Byram. – Clevedon : Multicultural Matters Ltd., 1997. – 127 p.
4. Programa z anglis'koi movy dlia universytetiv / instytutiv (p'iatorychnyi kurs navchannia) [The Programme on the English Language for Universities / Institutes (5 Year Course of Education)] : [proekt] / [Nikolaeva S. Yu., Solovei M. I. Golovach Yu. V. ta in. ; pid red. S. Yu. Nikolaevoi, M. I. Soloveia]. – Vinnytsia : Nova knyga, 2001. – 245 s.

5. Sysoev P. V. Kontsepsiia yazykovogo polikul'turnogo obrazovaniia (na materiale kul'turovedeniia SSHA) [Language Multicultural Education Conception (on the Material of the Cultural Studies of the USA)] : diss. ... doktora ped. nauk : 13.00.02 / Sysoev Pavel Viktorovich. – Moskva, 2004. – 546 s.
6. Rogers E. M. Intercultural communication / E. M. Rogers, T. M. Steinfatt. – Illinois : Waveland Press, Inc. – 292 p.
7. Vygotskii L. S. Problema kul'turnogo razvitiia rebionka [The Problem of the Child's Cultural Development] / Lev Semenovich Vygotskii // Vestnik Moskovskogo universiteta. Serii : Psikhologiya [Moscow University Journal. Series : Psychology]. – Moskva. – 1991. – № 4. – S. 5–18.
8. Ter-Minasova S. G. Yazyk i mezhkul'turnai kommunikatsiia [Language and Cross-Cultural Communication] / Svetlana Grigor'evna Ter-Minasova. – M. : SLOVO / SLOVO, 2000. – 262 s.
9. Samovar L. A. Communication between cultures / Samovar L. A., Porter R. E., McDaniel E. R. – [seventh edition]. – Wadsworth : Cengage Learning, 2010. – 411 p.
10. Klychnikova Z. I. Psikhologicheskie osobennosti obucheniia chteniiu na inostrannom yazyke [Psychological Peculiarities of Reading Learning on the Foreign Language] : [posobie dlia uchitel'ia] / Zinaida Ivanovna Klychnikova. – [2-e izd., ispr.]. – M. : Prosveshchenie, 1983. – 207 s.
11. Carrell P. L. Schema theory and ESL reading pedagogy / Carrell P. L., Devine J., Eskey D. E. // Interactive approaches to second language reading. – Cambridge : Cambridge University Press, 1998. – P. 73–92.
12. Gal'skova N. D. Teoriia obucheniia inostrannym yazykam : lingvodidaktika i metodika [Foreign Language Learning Theory : Linguodidactics and Methodology] : [ucheb. posobie dlia stud. lingv. un-tov i fak. inostr. yazykov vyssh. ped. ucheb. zavedenii] / N. D. Gals'kova, N. I. Gez. – M. : Izd. tsentr "Akademiia", 2004. – 336 s.
13. Scott N. Helping ESL students become better readers : Schema theory application and limitation [Elektronnyi resurs] / Nigel Scott // The internet TESL journal. – 2001 – Vol. VII. – № 11. – November. – Rezhym dostupu : <http://iteslj.org/Articles/Stott-Schema.html>.
14. Byriuk O. V. Metodyka formuvannia sotsiokul'turnoi kompetentsii maibutnix uchyteliv u navchanni chytannia angломовnykh publitsystychnykh tekstiv [Methodology of Future Teachers' Social Cultural Competence Formation while Learning Reading English Publicist Texts] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Byriuk Ol'ga Vasylivna. – Kyiv, 2006. – 209 s.
15. Bennett M. J. Overcoming the Golden Rule : sympathy and empathy / Milton J. Bennett // Basic concepts of intercultural communication : [selected readings]. – Intercultural Press, Inc., 1998. – P. 191–214.
16. Luzakov A. A. Psikhologiya vzaimoponimaniia [Psychology of Mutual Understanding] / A. A. Luzakov, S. A. Sukhikh // Yazyk, kommunikatsiia i sotsial'naia sreda [Language, Communication and Social Environment]. – Vyp. 3. – Voronezh : VGU, 2004. – S. 4–26.

Матеріал надійшов до редакції 17.01. 2013 р.

Нацюк М. Б. Психологические предпосылки формирования лингвосоциокультурной компетентности у будущих учителей иностранных языков в процессе чтения художественной литературы.

В статье исследуются психологические предпосылки формирования лингвосоциокультурной компетентности у будущих учителей иностранных языков в процессе чтения художественной литературы. Особое внимание уделено вопросам влияния культуры на восприятие человеком мира; определения барьеров межкультурной коммуникации, таких как этноцентризм и стереотипы; понимания текста, написанного на иностранном языке.

Natsiuk M. V. Psychological Grounds for the Lingual Social Cultural Competence Formation of the Future Foreign Language Teachers in the Process of Fiction Reading.

The article analyzes the psychological grounds for the lingual social cultural competence formation of future foreign language teachers in the process of reading fiction. The particular attention is paid to the issues of the culture influence on the world perception; determining the barriers of intercultural communication such as ethnocentrism and stereotypes; understanding of the foreign language texts.